

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 34.343.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/55>

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ОЗНАК ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

A CRITICAL ANALYSIS OF SOME OF THE OBJECTIVE ASPECTS OF DOMESTIC VIOLENCE

Білько І.П., аспірант
кафедри кримінального права та кримінології
Університет державної фіскальної служби України

На виконання, зокрема, міжнародних зобов'язань України в рамках Стамбульської конвенції Кримінальний кодекс України було доповнено новою статтею 126-1 під назвою «Домашнє насильство». Стаття вже діє два з половиною роки. Разом із цим вона піддалась критиці з боку наукової спільноти. Однією з проблем є те, що введення нових понять у статтю лише частково супроводжувалось урахуванням уже наявних термінів у Кодексі. Також сама конструкція диспозиції статті суперечлива, адже вона не повною мірою відбиває, зокрема, усі об'єктивні ознаки насильницьких кримінальних правопорушень, що було однією із цілей статті 126-1 Кодексу під час її написання. Крім того, поява нових для Кодексу наслідків у вигляді емоційної залежності й погіршення якості життя потерпілої особи кинула виклик науці кримінального права в Україні, змусивши останню зосередити свої сили на дослідженні можливості включення цих наслідків у Кодекс.

З огляду на вищевикладене, автор продовжує дослідження «больових точок» ознак об'єктивної сторони домашнього насильства за чинною редакцією статті 126-1 Кодексу, фокусуючи свою увагу на проблемі охоплення домашнім насильством повною мірою насильницьких кримінальних правопорушень, зокрема передбаченого частиною 1 статті 125 Кодексу. Автором також було актуалізовано питання включення в статтю 126-1 Кодексу такого суспільно небезпечного наслідку, як моральні страждання, який присутній у диспозиції статті 127 (катування).

Задля вивчення поняття «фізичне насильство» було проведено аналіз випадків застосування поняття «насильство» в Кодексі. У зв'язку із цим було запропоновано використовувати у відповідній статті Кодексу саме поняття «насильство» замість поняття «фізичне насильство». Також було вивчено співвідношення змісту понять психологічного насильства й психічного насильства. Автор дійшов висновку, що обидва поняття – «насильство» й «психологічне (психічне) насильство» – мають отримати легальне визначення в Кодексі.

Наприкінці дослідження автор критикує включення в диспозицію статті 126-1 Кодексу таких суспільно небезпечних наслідків, як емоційна залежність і погіршення якості життя потерпілої особи й наводить підстави для такої критики.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, домашнє насильство, об'єктивна сторона, суспільно небезпечні наслідки, фізичне насильство, психологічне насильство, емоційна залежність, погіршення якості життя.

In pursuance of Ukraine's international obligations under the Istanbul Convention in particular, the Criminal Code of Ukraine has been supplemented with a new Article 126-1 entitled "Domestic Violence". This Article has been in force for two and a half years. At the same time, it has been criticized by the scientific community. One of the problems is that the introduction of new concepts into this Article has been only partially accompanied by the consideration of already existing terms in the Code. Besides, the very structure of the disposition of the article is contradictory, as it does not fully reflect, in particular, all the objective signs of violent criminal offenses, which was one of the goals of Article 126-1 of the Code when it was written. In addition, the emergence of new consequences for the Code in the form of emotional dependence and deterioration of the quality of life of the victim has challenged the science of criminal law in Ukraine, forcing the latter to focus on researching the possibility of including these consequences in the Code.

In view of the above, the author continues to study the "pain points" of the objective side of domestic violence under the current wording of Article 126-1 of the Code, focusing his attention on the problem of full coverage of violent criminal offenses, in particular, provided for in part 1 of Article 125 of the Code, by domestic violence. The author has also raised the issue of including in Article 126-1 of the Code such a socially dangerous consequence as mental suffering, which is present in the disposition of Article 127 (torture).

In order to study the concept of physical violence, an analysis of cases of application of the concept of violence in the Code has been conducted. In this regard, it has been suggested to use the concept of violence instead of the concept of physical violence in the relevant article of the Code. The relationship between the concepts of psychological violence and mental violence has also been studied. The author has concluded that both concepts – violence and psychological (mental) violence – should be legally defined in the Code.

At the end of the study, the author criticizes the inclusion in the disposition of Article 126-1 of the Code of such socially dangerous consequences as emotional dependence and deterioration of the quality of life of the victim and provides grounds for such criticism.

Key words: criminal liability, domestic violence, objective side, socially dangerous consequences, physical violence, psychological violence, emotional dependence, deterioration of quality of life.

Постановка проблеми. Стаття 126-1 Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) під назвою «Домашнє насильство» набрала чинності 11 січня 2019 р., тобто через рік після опублікування Закону України № 2227-VIII від 06 грудня 2017 р. «Про внесення змін до Кримінального й Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству й боротьбу із цими явищами», яким внесено ці зміни до КК.

Для опису ознак об'єктивної сторони домашнього насильства законодавець використав нові поняття, серед

яких фізичне, психологічне й економічне насильство, і деякі із цих понять були взяті без змін із Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству й боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), яка була підписана Україною 07 листопада 2011 р. Утім, інтеграція нових понять у КК потребує вивчення використання вже наявних категорій у КК. Адже вимога єдності розуміння аналогічних понять у кодексі випливає із самого визначення кодифікації нормативно-правових актів, і КК є якраз результатом такої кодифікації. Беручи до уваги те, що ці нові поняття перегу-

куються за змістом з уже наявними в КК поняттями, існує потреба в аналізі такого «поняттєвого фону» КК, якому має відповідати диспозиція статті «Домашнє насильство».

Крім того, під час написання статті 126-1 КК не були враховані в окремих випадках особливості ознак об'єктивних сторін насильницьких кримінальних правопорушень. Так, відповідно до статті 126-1 КК чинної редакції, аби деякі із кримінальних правопорушень, пов'язані з фізичним насильством, могли підпадати під цю статтю, вони повинні мати суспільно небезпечні наслідки. Проте не всі насильницькі кримінальні правопорушення їх мають. Разом із цим деякі з насильницьких правопорушень вже інтегровані в статтю 126-1 КК, і від них не вимагається, аби вони мали інші наслідки, відмінні від тих, що вже присутні у відповідних статтях Особливої частини КК. Тому аналіз вищезазначеної проблеми важливий для пошуків шляхів оновлення тексту диспозиції статті 126-1 КК, яке буде супроводжуватись уникненням випадків, коли домашнім насильством не охоплюються насильницькі кримінальні правопорушення, що не призводять до суспільно небезпечних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ознак об'єктивної сторони домашнього насильства було викладено в публікаціях таких вчених, як О.С. Бондаренко, Н.В. Довгань-Бочкова, О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк та інші.

Відаючи належне вищезазначеним авторам за їх цінний вклад у розуміння проблемних питань об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 КК, **метою статті є** продовження вивчення окремих ознак об'єктивної сторони, а саме суспільно небезпечних діянь домашнього насильства та його наслідків, а також формулювання можливих шляхів розв'язання наявних проблем у диспозиції відповідної статті КК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 КК (домашнє насильство), матеріальний, і до суспільно небезпечних діянь законодавцем віднесено умисне систематичне вчинення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, таких видів насильства: фізичного, психологічного або економічного.

Кримінальне правопорушення вважається закінченим із моменту настання таких наслідків: фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Розпочнемо аналіз із фізичного насильства та його можливих суспільно небезпечних наслідків. За Законом України № 2229-VIII від 07 грудня 2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) фізичне насильство включає ляпаса, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру (пункт 17 частини 1 статті 1 Закону). Статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) охоплюється застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень.

Таким чином, виключаючи діяння, які охоплені статтею 173-1 КУпАП, диспозиція статті 126-1 КК має містити фізичне насильство, що спричинило тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Водночас за відповідними статтями Особливої частини КК усі тілесні ушкодження, крім легкого тілесного ушкодження, визначено частиною 1 статті 125 КК, супрово-

дуються розладом здоров'я та втратою працездатності. А такий суспільно небезпечний наслідок, як фізичні страждання, може бути пов'язаний лише з фізичним впливом на тіло людини, тобто у зв'язку із завданням фізичного насильства в широкому значенні (за КУпАП і КК). Тому інші види насильства, перераховані в статті 126-1 КК (психологічне й економічне), на наш погляд, не можуть призвести до фізичних страждань.

Разом із цим способом учинення катування (стаття 127 КК) можуть бути завдання тілесних ушкоджень, і саме катування може передбачати завдання фізичних і моральних страждань. Проте, як бачимо, законодавець у диспозиції домашнього насильства залишив лише фізичні страждання зі статті 127 КК, упустивши моральні страждання. Причини невключення моральних страждань як суспільно небезпечного наслідку фізичного насильства в статтю 126-1 залишаються невідомими.

У разі фізичного насильства також виникає таке питання: які наслідки мають настати під час заподіяння, до прикладу, систематичних легких тілесних ушкоджень (частина 1 статті 125 КК), якщо вони обтяжені так званим «домашнім елементом» статті 126-1 КК, ураховуючи той факт, що легкі тілесні ушкодження за частиною 1 статті 125 КК не призводять ані до розладів здоров'я, ані до тимчасової втрати працездатності? Чи мають такі тілесні ушкодження призвести до фізичних страждань як у разі катування? Якщо так, тоді чим обґрунтовується встановлення такого зв'язку? Можливо, такі тілесні ушкодження взагалі не мають мати суспільно небезпечних наслідків за статтею 126-1 КК, аби вони могли підпадати під цю статтю за їх кваліфікації? Якщо такі тілесні ушкодження мають призвести за статтею 126-1 КК, наприклад, до психологічних страждань, і якщо вони не призвели до таких страждань, чи підпадатимуть тоді завдання систематичних легких тілесних ушкоджень під об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 КК? Унаслідок невдалої конструкції статті кримінального закону всі ці питання залишаються поки що без відповідей.

На нашу думку, легкі тілесні ушкодження, які не спричинили короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, все ж мають охоплюватися статтею 126-1 КК, а тому диспозиція цієї статті підлягає оновленню задля розв'язання цієї проблеми. За чинною редакцією статті вищенаведені легкі тілесні ушкодження мають призвести до фізичних, психологічних страждань, розладів здоров'я або до втрати працездатності, що суперечить диспозиції частини 1 статті 125 КК, котра своєю чергою не передбачає цих наслідків.

Особливої уваги заслуговує використання терміну фізичного насильства в диспозиції досліджуваної нами статті КК.

Як бачимо, законодавець поклав за основу для цієї категорії таке поняття, як насильство, тобто термін, яким просякнуто весь чинний КК і котре чи не найбільш асоціюється з кримінальним правом загалом як у правовій доктрині, так і в уявленні пересічних людей.

Необхідно вказати, що законодавчого визначення насильства не існує, хоча воно використовується для характеристики ознак об'єктивної сторони кримінальних правопорушень у багатьох диспозиціях кримінально-правових норм Особливої частини чинного КК, серед яких: частини 2–3 статті 149 (торгівля людьми), частина 2 статті 150-1 (використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом), частина 2 статті 157 (перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача), частина 2 статті 161 (порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності й за іншими ознаками), частина 2 статті 162 (порушення недоторканності житла),

стаття 174 (примушування до участі в страйку або перешкодження участі в страйку), частина 2 статті 186 (грабіж), частина 1 статті 187 (розбій), частина 3 статті 189 (вимагання), частина 2–3 статті 206 (протидія законній господарській діяльності) і інші.

Разом із цим єдиного підходу для розуміння поняття насильства в правовій доктрині не існує також. Наприклад, під насильством під час примушування до участі в страйку або перешкодження участі в страйку (стаття 174 КК) слід розуміти «нанесення ударів, побоїв, заподіяння легких тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі» [1, с. 119]. Проте в разі порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності й за іншими ознаками за кваліфікаційних ознак (частина 2 статті 161 КК) під насильством розуміється «нанесення ударів, побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень» [1, с. 127].

Утім, судовою гілкою влади було надано тлумачення, зокрема, таких термінів, як «насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого в разі грабежу» й «небезпечне для життя чи здоров'я насильство в разі розбою та вимагання» в Постанові Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 р. № 10. Так, під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого під час грабежу, слід розуміти умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння. А небезпечне для життя чи здоров'я насильство (стаття 187, частина 3 статті 189 КК) – це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження, а також інших насильницьких дій, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення [2].

Крім того, в КК присутнє таке поняття, як фізичне насильство, яке згадується лише два рази – у частині 2 статті 180 (перешкодження здійсненню релігійного обряду за кваліфікаційних ознак) і статті 340 КК (незаконне перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій). Як вказує І.О. Зінченко, у першому випадку «фізичне насильство може виражатися в будь-якому посяганні на тілесну сферу потерпілого: незаконному позбавленні волі, зв'язуванні, заподіянні фізичного болю, ударів, побоїв. Якщо результатом фізичного насильства було спричинення тілесних ушкоджень, то кваліфікація цього злочину настає за сукупністю злочинів за статтею 180 і статтями 121, або 122, або 125 КК» [1, с. 144]. Проте в разі незаконного перешкодження організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій під фізичним насильством, на думку Л.В. Дорош, «слід розуміти заподіяння учасникам таких заходів умисних середньої тяжкості або легких тілесних ушкоджень, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання ударів, побоїв, незаконне затримання або арешт організаторів). Якщо насильство поєднане із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або смерті, це вимагає додаткової кваліфікації за статтями 121 або 115 КК» [1, с. 433].

Іншими словами, у кожному конкретному випадку поняття насильства або фізичного насильства має різний зміст, що ускладнює застосування кримінально-правових норм на практиці й не відповідає засадничим принципам законодавчої техніки, відповідно до яких визначення термінів у законі має бути однаковим у всьому тексті закону [3].

Таким чином, використання саме поняття насильства замість фізичного насильства в диспозиції статті 126-1 КК видається, на наш погляд, більш послідовним і логічним, виходячи із частого використання цього терміну

в КК. Тому існує потреба у внесенні відповідних змін у статтю КК із цього приводу.

Окремо слід зауважити про інтеграцію таких змін у проєкті нового КК, який наразі готується робочою групою з питань розвитку кримінального права, що входить до складу Комісії з питань правової реформи відповідно до Указу Президента України № 584/2019 від 07 липня 2019 р. У тексті проєкту КК станом на 05 липня 2021 р. вже присутнє поняття «насильство» в пункті 27 частини 2 статті 1.3.1, яке визначається як фізичний вплив на іншу людину, зокрема шляхом нанесення удару, побоїв, застосування акустичних, світлових, термічних чи хімічних факторів або обмеження її особистої свободи [4]. Хоча в статті 4.7.3 проєкту КК під назвою «Домашнє насильство» все ще присутнє поняття «фізичне насильство», однак, на наш погляд, воно повинно бути замінене на «насильство» з подальшим перерахуванням у диспозиції цієї статті всіх тих діянь фізичного насильства за Законом, які не підпадають під визначення насильства в пункті 27 частини 2 статті 1.3.1 проєкту КК і не охоплені статтею 173-2 чинного КУпАП.

Продовжимо наше дослідження з аналізу психологічного насильства. За Законом психологічне насильство містить словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи. Однак погрози, образи чи переслідування не є суспільно-небезпечними діяннями в рамках психологічного насильства відповідно до статті 126-1 КК, адже вони є складовими частинами об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП.

Поряд з існуванням терміну «психологічне насильство» чинний КК застосовує поняття «психічне насильство», яке використано лише один раз – для опису об'єктивних ознак кримінального правопорушення під назвою «перешкодження здійсненню релігійного обряду за кваліфікаційних ознак» (частина 2 статті 180 КК). Як і поняття «насильство» загалом у КК, термін «психічне насильство» тут, на погляд В.І. Маркіна, «теоретиками й практичними працівниками трактується надто різноманітно, що по суті унеможлиблює його однакове розуміння, ускладнює процес кримінально-правової кваліфікації» [5, с. 587]. До прикладу, на думку І.О. Зінченко, «психічне насильство полягає в застосуванні до потерпілого погроз, шантажу, іншого протиправного впливу на його психіку» [1, с. 144], а за Т.В. Тарасенко, якого цитує В.І. Маркін, воно є лише погрозою застосування фізичного насильства до потерпілого або його родичів [6, с. 485].

Як бачимо, співвідношення змісту понять психологічного й психічного насильства схоже на співвідношення змісту понять фізичного насильства й насильства – ті із цих понять, які наведені в статті 126-1 КК, охоплюють ширший перелік суспільно-небезпечних діянь. Водночас, не ігноруючи факт того, що поняття психічного насильства вже присутнє в КК, законодавець під час викладення статті 126-1 КК міг би застосувати саме поняття «психічне насильство». Аналогічної думки додержується і Н.В. Довгань-Бочкова, яка вказує, що використання поняття «психічне насильство» більш доречне [7, с. 192]. Корисним також було б також наведення в КК тлумачення такого поняття, адже наслідки психологічного (психічного) насильства в Законі й КК різні. До прикладу, за Законом це можуть бути побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, що спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи, а за КК, на нашу думку, наслідками

психічного насильства мають бути лише психологічні страждання, розлади здоров'я та втрата працездатності.

Водночас, на наш погляд, співвідношення змісту таких понять, як «психічні» й «психологічні страждання», має бути предметом подальших досліджень.

Ми не вказували вище в статті про те, що суспільно небезпечні діяння за статтею 126-1 КК можуть призвести до емоційної залежності й / або погіршення якості життя потерпілої особи, адже вважаємо, що вони мають бути виключеними із цієї статті, виходячи з таких причин.

З духу диспозиції статті 126-1 КК, а також зі статті 1 Закону випливає, що емоційна залежність кореспондує заподіяння психологічного (психічного) насильства, а погіршення якості життя – економічному насильству, хоча диспозиція статті 126-1 КК сконструйована таким чином, що ці два наслідки можуть бути характерними також для інших видів насильства.

Ми повністю погоджуємось із Н.В. Довгань-Бочковою, яка вдало зазначила у своєму аналізі об'єктивної сторони домашнього насильства, що «<...> емоційна залежність – це серйозна проблема для психіки людини, причина якої криється ще в ранньому дитинстві, й найчастіше емоційно залежна особа сама будує такі відносини, в яких вона стає емоційно залежною. Проте, якою б глибокою не була проблема емоційної залежності для людини, вона не може й не повинна вирішуватися за допомогою норм кримінального права» [7, с. 194].

Стосовно такого наслідку, як погіршення якості здоров'я, варто вказати, що воно може тлумачитись досить широко [7, с. 194], і таке тлумачення вкрай складно зробити [8, с. 105–106]. Мало того, чи не кожен випадок вчинення кримінального правопорушення може призвести до такого наслідку, а тому, на наше переконання, він зайвий у диспозиції цієї статті.

Крім того, необхідною умовою потрапляння конкретно визначених діяння та наслідку в кримінальний закон є їх суспільна небезпечність, що випливає з визначення кримінального правопорушення в статті 11 КК. У нас є обгрунтовані сумніви щодо того, що емоційну залежність і погіршення якості життя потерпілої особи можна вважати суспільно небезпечними наслідками взагалі, і це питання потребує подальшого наукового аналізу.

Якщо виключити ці два наслідки зі статті 126-1 КК, психологічному (психічному) насильству кореспондуватимуть такі наслідки, як психологічні страждання, розлади здоров'я та втрата працездатності, а економічному насильству – лише психологічні страждання.

Висновки. Отже, проведений нами критичний аналіз деяких ознак об'єктивної сторони домашнього насильства дозволяє дійти таких висновків.

1. Якщо катування може входити до суспільно небезпечних діянь фізичного насильства за статтею 126-1 КК, такий наслідок, як моральні страждання, який присутній у складі катування, має бути також включений до переліку наслідків домашнього насильства. Водночас введення такого наслідку в досліджувану нами статтю КК могло б супроводжуватись як варіант розв'язання цієї проблеми інтеграцією з поняттям «психологічне (психічне) насильство», яке за змістом поділяє низку спільних ознак із поняттям моральних страждань, хоча не є йому тотожним. У будь-якому випадку існує потреба в додатковому дослідженні співвідношення змісту цих двох понять.

2. Легкі тілесні ушкодження, які не спричинили короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності (частина 1 статті 125 КК), на наш погляд, мають підпадати під статтю 126-1 КК. Це передбачає внесення змін до диспозиції цієї статті, адже зараз вона вимагає, аби такі легкі тілесні ушкодження мали своїм наслідком фізичні, психологічні страждання, розлади здоров'я або втрату працездатності, що не є характерним для кримінального правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 125 КК.

3. Аби не виходити за межі наявної тенденції в КК, яка полягає в застосуванні до опису фізичного впливу на тіло людини поняття «насильство», аніж поняття «фізичне насильство», яке застосовується надзвичайно рідко, пропонуємо використовувати в диспозиції статті 126-1 КК саме перше поняття замість другого. Крім того, враховуючи неоднозначне тлумачення поняття «насильство» в доктрині права й судовій практиці, цьому поняттю у вищевказаній статті КК має бути надано роз'яснення задля єдиної правозастосовної практики й розуміння кримінального закону всіма учасниками кримінально-правових відносин.

4. Як у випадку з поняттям «насильство» («фізичне насильство»), для психологічного насильства в чинному КК присутнє поняття, схоже за змістом – «психічне насильство». Знову ж таки, аби бути послідовнішим у викладенні кримінально-правових норм Особливої частини КК, а також задля узгодження наявної термінології в чинному КК, законодавець міг застосувати саме поняття «психічне насильство» під час викладення диспозиції статті 126-1 КК. Крім того, як і поняття «насильство» («фізичне насильство»), це поняття також потребує легального тлумачення в статті КК.

5. Такі наслідки за статтею 126-1 КК, як емоційна залежність і погіршення якості життя потерпілої особи, не витримують елементарної критики й, на перший погляд, не відповідають критеріям суспільної небезпечності наслідків, себто критеріям, яким мають відповідати всі наявні наслідки в диспозиціях Особливої частини чинного КК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., перераб. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.
2. Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 р. № 10 / Верховний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text> (дата звернення: 04.07.2021).
3. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації) : Рекомендації Апарату Верховної Ради України / Апарат Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0002451-06#Text> (дата звернення: 06.07.2021).
4. Кримінальний кодекс України (проект). Контрольний текст станом на 05 липня 2021 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/07/06/tekst-proyektu-kk-ukrayiny-stanom-na-05-07-2021.pdf> (дата звернення: 07.07.2021).
5. Маркін В.І. Ст. 180 Перешкодження здійсненню релігійного обряду Кримінального кодексу України: недоліки та шляхи їх усунення. *Форум права*. 2011. № 2. С. 585–589.
6. Тарасенко А.В. Кримінальна відповідальність за заважання здійсненню релігійного обряду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 1995. 164 с.
7. Довгань-Бочкова Н.В. Домашнє насильство: аналіз об'єктивної сторони складу злочину. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. № 66. С. 187–197.
8. Бондаренко О.С. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство в Україні. *Правові горизонти*. 2020. № 20 (33). С. 102–107.